

KALENTERIMAAILMAN KUULUMISIA No 13 ★ Kevät 2004

METEOORA, JUPITER,
SIRIUS ...

TÄHTITIETEELLISIÄ
ETUNIMIÄ S. 3

VENUS KULKEE
AURINGON KIEKON
EDESTÄ S. 4

OHO!-lehti julkaisi lukijoilleen kalenterin, jossa veikistelee Heikki Kinnunen.

VUOSIKERRAN 2004 SALDO

YHÄ UUSIA ILMAISKALENTEREITA LEHTIEN VÄLISSÄ

Suomen kalenterivuosikerta 2004 on myyty ja jaettu. Suurin osa kalentereista jatkaa vanhalla tutulla linjallaan, mutta muutoksia on näkyvissä.

Selvin trendi on yhä uusien ilmaiskalenterien leviäminen lehtien välissä. "Kun kerran kilpailijalla on, täytyy meidänkin jakaa kalenteri", on yleinen näkemys. Vuodelle 2004 tulivat leikkiin mukaan mm. Suomen laajalevikkisin aikakauslehti Pirkka, jota nykyään tehdään Yhtyneissä Kuvalehdissä, SanomaMagazinesin McNaiset ja Aller Julkaisujen OHO! ja Mix.

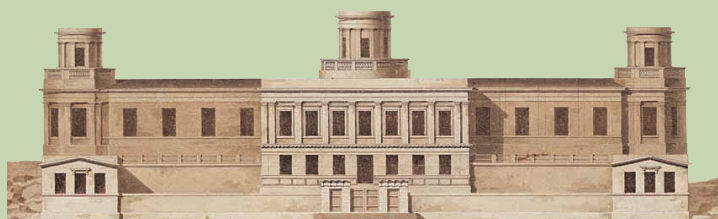
Ennestään kalenteri on tullut lukijoille joululahjaksi mm. Avun, Seuran, Seiskan, Kotilieden ja Kodin Kuvalehden välissä.

Sanomalehdistä muistavat kanta-asiakkaitaan kalenterilla mm. Turun Sanomat, Kaleva, Karjalainen, Keskipohjanmaa, Savon Sanomat, Hämeen Sanomat ja Borgåbladet. Lehtien jakamien ilmaiskalenterien kokonaismäärä lasketaan maassamme jo miljoonissa.

Ilmaisten kalenterien ohella monella lehdellä on oma tasku- tai pöytäkalenteri, jonka tilaajat voivat ostaa kohtuuhintaan tai joka jaetaan lahjaksi uusille tilaajille. Komeita kalentereita tekee esimerkiksi Suomen Kuvalehti, ET-lehti ja Kotivinkki.

Jos on trendikästä jakaa satojatuhansia ilmaiskalentereita, löytyy trendiä myös painosmäärähaitarin alapäästä. Jo usean vuoden ajan on tekniikka sallinut henkilökohtaisten kalenterien teon, ja yhä uusia valokuva- ja kopioliikkeitä on liittynyt kalenteritekkijöiden joukkoon.

Valokuvaaliikkeen tekemisissä henkilökohtaisissa kalentereissa ruudukko-osa on aina sama, mutta kuvitus löytyy kotialbumista. Painosmäärät ovat yhdestä kappaleesta puoleen tusinaan, kun kalenteri tehdään lahjaksi oman perheen jäsenille ja lähiomaisille. Hinta pyörii vajaassa kahdessakymmenessä eurossa kappaleelta. ☺

Kalenterimailman kuulumisia ISSN 1455-8823
Almanakkatoimiston tiedotuslehti ilmestyy 2 kertaa vuodessa
Vastaava toimittaja Heikki Oja
Julkaisija Helsingin yliopiston Kehityspalvelut Oy,
Yliopiston almanakkatoimisto
PL 14 (Kopernikuksentie 1), 00014 Helsingin yliopisto
Puh. (09)1912 2942 Faksi (09)1912 2917
Sähköposti almanakka@helsinki.fi
Internet <http://almanakka.helsinki.fi>
Tekstin lainaaminen on sallittua jos lähde mainitaan.

YLIOPISTON
ALMANAKASTA
SOLMITTIIN
KUSTANNUSSOPIMUS
AJASTO OSAKEYHTIÖN
KANSSA

Yliopiston almanakan kustantamisesta järjestettiin viime syksynä tarjouskilpailu. Kilvan voitti Ajasto Osakeyhtiö, jonka kanssa allekirjoitettiin joulukuussa sopimus Yliopiston almanakan kustantamisesta viisivuotiskautena 2006–2010. Ajasto on kustantanut Yliopiston almanakkaa myös edellisen kymmenvuotiskauden 1996–2005.

Ajastossa ja yliopistossa uskotaan, että uudelleen suunnitellulla markkinoinnilla ja tiedotuksella saadaan Yliopiston almanakan levikin pitkään jatkunut alamäki tasaantumaan tai jopa kääntymään nousuun.

Yliopiston almanakka täyttää ensi vuonna 300 vuotta. Juhlavuoden kunniaksi julkaistaan Yliopiston almanakan 2005 välissä liite, jossa on näytteitä suomalaisen almanakan ulkoasusta ja kielestä vuosisatojen varrelta. Ensimmäinen suomenkielinen almanakka ilmestyi vuonna 1705.

POSTIMERKKI
ALMANAKASTA

Yliopiston almanakkatoimisto teki viime vuoden lopulla postimerkkikeskukseen anomuksen almanakka-aiheisen postimerkin julkaisemisesta vuonna 2005. Vuoden lopulla saatiin asiasta positiivinen päätös, ja postimerkki ilmestyy vuoden 2005 alussa. Merkin suunnittelee taiteilija Kaisu Klemetti.

SAAMELAISET SAIVAT UUDEN LIPUTUSPÄIVÄN

Saamelaiset ovat saaneet yhden uuden liputuspäivän. Kyseessä ei ole oikeastaan uusi juhla, vaan aiemmin päätetty päivä, jonka päivämäärä on kuitenkin tarkistettu uudeksi, kertoo saamelaisneuvoston kulttuurisihteeriksi Leena Aikio.

Vuoden 1992 saamelaiskonferenssin päätöksen mukaan ensimmäisen saamelaisen valtiopäivämiehen Isak Saban syntymäpäivä on saamelaisalueella liputuspäivä. Saba oli Norjan suurkäräjien jäsen kaksi kautta vuosina 1906–1912. Hän oli mukana myös arkeologisissa kaivauksissa sekä keräsi saamelaislauluja ja joikuja.

Vuonna 1992 Isak Saban syntymäpäiväksi arveltiin 15. elokuuta, ja siksi saamelaisten liputuspäivien joukossa 15.8. oli mukana kahdesta syystä, sekä Saamen lipun hyväksymispäivänä (vuonna 1986) että Isak Saban syntymäpäivänä.

Myöhemmin kuitenkin saatiin tarkistettu tieto, että Saban syntymä olikin tapahtunut marraskuun 15. päivänä (vuonna 1875). Siksi saamelaisten liputuspäivälistään lisättiin 15.11. yhdenneksitoista liputuspäiväksi. Myös 15.8. säilyi listassa.

SISÄMINISTERIÖ MÄÄRÄSI LIPUTTAMAAN SAAMELAISTEN KANSALLISPÄIVÄNÄ

Sisäministeriö suositteli tänä talvena ensimmäisen kerran yleistä liputusta saamelaisalueella saamelaisten kansallispäivänä 6.2. "Suomen lipun rinnalla toivotaan käytettävän mahdollisuuksien mukaan myös Saamen lippua", todetaan sisäministeriön tiedotteessa.

Yleisen liputussuosituksen lisäksi saamelaisten kotiseutualueella sijaitsevat valtion virastot ja laitokset saivat määräyksen liputtaa saamelaisten kansallispäivänä.

Saamelaisten kotiseutualueella tarkoitetaan Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kuntien alueita sekä Sodankylän kunnassa sijaitsevaa Lapin paliskunnan aluetta.

Sisäministeriön määräys vahvisti tähänastisen liputuskäytännön. ☺

SUOSIKKINIMIÄ MAAILMALTA

Toukokuun alussa EU sai kymmenen uutta jäsentä. Julkaisemme top ten -tilastot uusien EU-maiden Viron, Latvian, Puolan ja Unkarin suosituimmista etunimistä. Lähde: Enzo Caffarelli - Doreen Gerritzen, Rivista Italiana di Onomastica, vol. VIII (2002), 2. Kiitokset prof. Eero Kiviniemelle!

Viro tytöt

Laura
Sandra
Annabel
Kaisa
Brigit
Johanna
Kristin
Kelly
Anette
Kristel

Viro pojat

Martin
Sander
Karl
Kristjan
Markus
Kevin
Rasmus
Siim
Mihkel
Joosep

TÄHTITIETEELLISIÄ ETUNIMIÄ

Markus Hotakainen, vuoden 1990 herra Pimenys, sai äskettäin tyttövauvan ja antoi tyttäleen yhdeksi nimeksi Meteora. Väestötietojärjestelmä kertoo, että Markuksen tytär on Suomen ainoa Meteora-niminen tyttönen.

Oman teini-ikäisemme luokalla on Sirius-niminen tyttö, jonka veli on nimeltään Jupiter. Jupiterilla on Suomessa 26 kaimaa ja Siriuksella 20, joista 14 on tyttöjä ja 6 poikia.

Helsingin yliopiston tähtitieteen laitoksella kävi esitelmää pitämässä Syksy Räsänen. Internet kertoo, että Syksyjä ei Suomessa ole muita. Syksy on miespuolinen.

Kävimme almanakkatoimistossa taukojumppana läpi muita kalenteriin ja tähtitieteeseen liittyviä nimiä. Kaikki Suomen etunimet löytyvät Väestörekisterikeskuksen nimipalvelusta (www.vaestorekisterikeskus.fi - Nimipalvelu - Etunimihaku).

Vuodenajoista löytyy yhdeksän Kevättä ja kolme Kesää, kaikki naisia. Talvi-nimisiä on 13 miestä ja 18 naista.

Päivä-nimisiä löytyy kaksi miestä ja 30 naista. Ilta on suosittu alakkanimi ja siksi sillä on peräti 1642 kantajaa. Aamuja on 121 naista ja 10 miestä; Aamukin on almanakassa. Yötä ei ole kukaan viitsinyt antaa lapselleen nimeksi.

Suomen ainoa Meteora. (Kuva Markus Hotakainen ja Helena Sederholm)

Melkein kaikki planeetat löytyvät myös suomalaisesta nimilistasta. Merkurius on annettu nimeksi kahdelle pojalle, Venus kahdelle pojalle ja 14 tytölle. Maa-nimisiä ei ole, mutta maapallon latinainen nimi Tellus löytyy yhdeltä pojalta. Mars-poikia on neljä, Jupiteriteita mainitut 27, ja Saturnus, Neptunus ja Pluto on jokainen annettu nimeksi yhdelle poikalapselle. Vain Uranus on vielä vailla suomalaista kaimaa.

Kuu-nimisiä on viisi miestä ja 12 naista, ja Luna-nimisiä 90 naista. (Saa nähdä lisääkö Harry Potterissa esiintyvä Luna Lovekiva nimen

suosiota!) Aurinko on annettu nimeksi viidelle miehelle ja 16 naiselle ja Tähti yhdelle miehelle ja 31 naiselle. Otava on nimenä 42 miehellä ja kolmella naisella. Vega on vielä suosittumpi, sillä se on annettu nimeksi 51 tytölle.

Horoskooppimerkeistä löytyy Oinas ja Kauris; edellisiä on yksi mies ja kolme naista, jälkimmäisiä yksi mies. Muista tähdistönnimistä Lyyra on nimenä 18 naisella ja Andromeda viidellä, ja Orion on annettu nimeksi viidelle pojalle.

Nykyinen nimilaki ei mitenkään kiellä harvinaisten tai omaperäisten nimien käyttöä. Ainoat rajoitukset ovat, että nimi ei saa olla sopimaton eikä sen käyttö saa aiheuttaa muuten ilmeistä haittaa.

Laki sanoo myös, että pojalle ei saa antaa naisennimeä eikä tytölle miehennimeä. Ennen lain voimaantuloa pystyi antamaan esimerkiksi Aamu- tai Päivä-nimen miehellekin, mutta nykyään se ei enää käy päinsä.

Harvinaisista tai itse keksityistä nimistä on usein vaikea sanoa, ovatko ne miehen- vai naisennimiä, ja siksi niitä voi löytyä tasapuolisesti molemmilta sukupuolilta.

Siitä vaan tähtikartan kanssa nimiä keksimään! Esimerkiksi Polaris, Kassiopeja ja Pegasus ovat vielä kokonaan vapaina. ☾

Latvia tytöt	Latvia pojat	Puola tytöt	Puola pojat	Unkari tytöt	Unkari pojat
Laura	Janis	Aleksandra	Mateusz	Alexandra	Dávid
Linda	Kristaps	Paulina	Jan	Vivien	Dániel
Diana	Edgars	Anna	Jakub	Fanni	Bence
Elina	Arturs	Karolina	Michal	Petra	Tamás
Ieva	Martins	Klaudia	Krzysztof	Viktória	Máté
Kristine	Emils	Weronica	Kamil	Dóra	Ádám
Santa	Roberts	Magdalena	Szymon	Anna	Péter
Madara	Davis	Julia	Pawel	Eszter	Márk
Sintija	Tomas	Patrycja	Marcin	Nikolett	Balázs
Alise	Ricards	Maria	Maciej	Réka	László

VENUS YLITTÄÄ AURINGON PINNAN KESÄKUUN ALUSSA

Venus-planeetan kulku Auringon pinnan edestä on harvinainen tapahtuma. Ylikulut sattuvat pareittain siten että kaksi ylikulkua tapahtuu kahdeksan vuoden välein, mutta sitten kestää yli sata vuotta, ennen kuin on seuraavan tapahtumaparin vuoro. Vuoden 2004 pimenyksen jälkeen seuraava on vuonna 2012 ja sitä seuraavat vasta 2100-luvulla.

Kesäkuun 8. päivänä Venus lipuu Auringon edessä yli kuuden tunnin ajan. Ylikulku alkaa kohta aamukahdeksan jälkeen ja päättyy lähellä puoli kolmea päivällä. Venuksen pystyy näkemään Auringon edessä vaikka paljaalla silmällä, kunhan käytössä on turvallinen aurinkosuodin. Ilman suodatinta Aurinkoa ei pidä katsoa. Auringon kuvan voi myös heijastaa kiikarin tai kaukoputken avulla valkoiselle paperille ja seurata paperilta Venuksen liikettä.

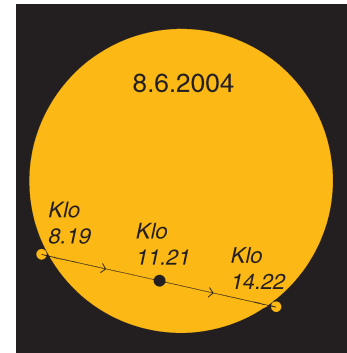
Vielä turvallisempaa on istua tietokoneen ääreen ja katsella ylikulkua internetin kautta. Ylikulkukuvaa löytyy esimerkiksi osoitteesta www.vt-2004.org.

Aiemmin Venuksen ylikulut olivat tähtitieteilijälle tavattoman tärkeitä, sillä niiden avulla yritettiin 1700- ja 1800-luvulla määrätä Auringon etäisyyttä. Tämänvuotinen ylikulku ei enää juurikaan kiinnostanut tähtitieteen ammattilaisia, koska aurinkokunnan etäisyydet

pystytään nykyään määräämään tarkasti tutkan avulla. Mutta tähtitieteen harrastajille ja suurelle yleisölle tapahtuma on kiinnostava lähinnä sen harvinaisuuden takia.

Viimeisimmät ylikulut sattuiivat 1874 ja 1882 ja sitä edelliset 1761 ja 1769. Vuonna 1882 amerikkalainen tähtitieteilijä William Harkness kirjoitti: "Ainuttakaan Venuksen ylikulkua ei nyt tapahdu ennen kuin ajanlaskumme kahdeskymmenesensimmäinen vuosisata on koittanut maapallolla ja kesäkuun kukat ovat puhjenneet kukkimaan vuonna 2004. Kun edelliset ylikulut sattuiivat, älyn maailma oli heräämässä aikakausten uinailusta ja ihmeellinen tieteellinen toiminta, joka on johtanut nykyiseen edistyneeseen tietoomme, oli juuri alkamassa. Mikä onkaan tieteen tila kun seuraavien ylikulkujen aika koittaa, vain Jumala tietää."

Harknessilla olisi varmasti silmät ihmetyksestä pyöreinä, jos hän tietäisi mitä viime vuosisadan aikana on tieteessä tapahtunut. Ihminen on tunkeutunut syvälle aineen pienimpiin rakenteisiin ja avaruuden kaukaisimpiin syvyyksiin. Atomiytimissä piilevät voimat on valjastettu atomivoimaloissa hyvään työhön ja ydinpommeissa tuhon työhön. Erillisinä sirusina ollut maailma on kutoutunut yhteen tietoverkkojen avulla. Avaruusluotaimet ovat lentäneet ympäri aurinkokuntaa. Kauko-

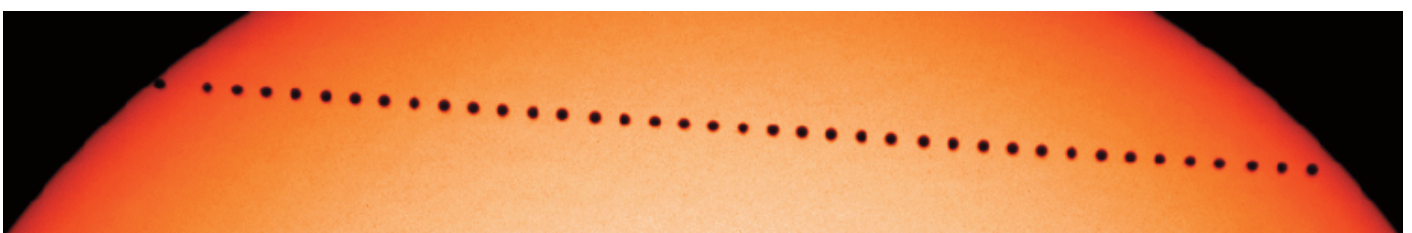

Venuksen ylikulku kesäkuussa.

putket ovat nähneet käytännössä koko maailmankaikkeuden ja sen historian kaiken alkuun asti, lähes 14 miljardin vuoden päähän menneisyyteen. Tieteen kehitys on nopeutunut vuosi vuodelta, eikä kasvun taantumista ole merkkejä näkyvissä.

Voimme Harknessin tapaan kysyä, millainen on maailma seuraavan ylikulkuparin aikaan, vuosina 2117 ja 2125. Ihmisellä on tukikohtia Kuussa, ehkä myös Marsissa. Ensimmäiset tähtialukset voivat olla matkalla toisiin tähtiin. Avaruuden tyhjyydessä piilevä mielikuvituksellinen nollapiste-energia on voitu saada hyötykäyttöön. Ihmisruumiiseen tungetaan yhä lisää elektroniikkaa, ja hän ohjailee henkilökohtaista lentolaitettaan ajatuksen voimin. Maailman kaikki tieto löytyy hetkessä oman pöydän ääressä, ja joku tulevaisuuden ihminen lueskelee näitä ikivanhoja sivuja ja nauraa partaansa täysin pieleen menneille ennustuksille. ☺

Merkuriuksen ylikulut ovat paljon tavallisempia kuin Venuksen. Kuvasarjassa Merkurius ylittää Auringon toukokuussa 2003.

Kuva Udaipurin observatorio